

Feta hästar

- minska på energin i fodret och ge framförallt grovfoder

Text Stina Helmersson

Foto Annika Lörincz och Emma Norén

Förr var de största hoten mot hästarna brist på vatten och rovdjur. I dag är det största hotet mot hästarna brist på arbete och för stort energiintag. Alltför många hästar är för feta och får fel foderstat.

- Det är bättre att lägga pengarna på ett bra grovfoder och bra mineraler, än på kraftfoder och täcken som den vanliga fritidshästen inte behöver.

Det säger Annika Lörincz, lantmästare med specialinriktning på överviktiga felutfodrade hästar.

Det blir allt vanligare med feta hästar, både hos fritidsryttare och på ridskolor. Hästarna får i sig mer energi än vad de gör av med. En fet häst drabbas lättare av olika hälsoproblem.

- Många hästägare överutfodrar sina hästar i all välmening. Om de får i sig mer energi än vad de förbränner ansätts överskottsenergin som fett.

Vilda hästar äter upp sig under sommarhalvåret för att de sedan ska kunna leva på hullet/ fettreserverna under vinterhalvåret då det ofta är ont om föda.

- Våra tamhästar utsätts inte för dessa regelbundna svältperioder. De utfodras väl under hela vintern och släpps sedan på frodigt energirikt gräsbyte under sommaren. När betet börjar minska tillsätter många hästägare både hö och kraftfoder. Dessa hästar får aldrig möjlighet att förbruka och tömma sina fettreserver och det kan leda till problem.

Bantning av feta hästar

Annika Lörincz har gjort ett examensarbete vid Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU i Alnarp som handlade om överviktiga hästar.

- Jag studerade några av hästarna hos Malmö Ridklubb, fem ponnier och två halvblod som var för feta. Först tittade jag på hästarna och mätte dem, sedan beräknade jag deras befintliga foderstat och hur mycket de arbetade.

Ett halvblod som gick flera timmar lektioner per dag, var jättetjock. Hästen utfodrades med:

8 kg ensilage

2 kg havre

4 kg Krafft Grund

1 kg Krafft Energi

0,2 kg torr betför

Sammanlagt energiinnehåll: 137 MJ

Hästens verkliga är energibehov: 110 MJ

- **Jag gjorde en** beräkning och föreslog sedan nya foderstater till de överviktiga hästarna. Jag tog helt enkelt bort nästan allt kraftfoder! Istället ökades grovfodergivan på rejält. Endast en av de sju hästarna i studien fick ett halvt kilo havre.

Studien pågick under åtta veckor.

- Från början gjorde vi en uppskattning av hur mycket hästarna arbetade. Stallansvariga resonerade som så: "Hästarna går många timmar lek-

tion varje dag och därför måste de ha kraftfoder." Sedan förde vi dagbok. Arbetets intensitet är svårbestämd. Oftast tror vi att de jobbar mer än de gör.

De två halvbloden fick ca 20 kilo ensilage per dygn och ponnierna fick ca 9-12 kilo, (bör tilläggas att det blev så stora mängder på grund av varierande ts- halt, torrsubbans per kilo foder. Grovfodret hade tre olika ts-halter och därför räknade jag fram ett snitt på ts. Genomsnittet låg på 56 % ts per kilo ensilage.

Stallchefen upplevde att hästarna blev mycket mer harmoniska och lugna i stallet när de fick mer grovfoder. De hade möjlighet att tugga nästan hela tiden. En del hann inte ens äta upp. Dessutom blev boxarna renare eftersom grovfoder (fibrer) binder vätska i tarmen. Och hästarna tappade även vikt.

Energiförbrukning

- Hästen har ett underhållsbehov av energi (som mäts i Megajoule, MJ) för att den ska överleva, för att hjärtat och andningen och musklerna ska fungera. Hästen behöver också energi för att värma sig. Hästens värmeproduktion kommer från energiomsättningen i kroppen. En häst med lite extra hull håller värmen bättre än en smal eller mager häst när det är regnigt och kallt. Fryser hästen kan den äta för att hålla värmen.

Om hästen förlorar mer värme än den kan producera måste den öka sin ämnesomsättning och bränner då mer energi.

För att hästen ska kunna arbeta, ge di till föl, vara högräktig eller växa som unghäst behövs mer energi utöver underhållsbehovet. Denna extra energiförbrukning kallas tilläggsbehov. Hingstar har dessutom alltid cirka 10 procent högre energibehov än ston och valacker.

Hästens ättid

I det fria äter hästen mellan 16 och 18 timmar per dygn. När vi sätter dem i boxar och ger dem foder styr vi deras ättider. Ger vi kraftfoder som går snabbt att äta får hästen i sig mycket energi på kort tid. Men hästen är skapad för att tugga under långa perioder och om det går för fort att äta upp fodret blir den stressad och det leder till mag- och tarmproblem. Kraftfoder innehåller dessutom socker som kan ge tandproblem, karies.

Förgiftade av stärkelse

Mycket fiberrik föda (grovfoder) ger en jämnare blodssockernivå. Kraftfoder ger en sockernivå som stiger och sjunker relativt snabbt.

Hästar är känsliga för stärkelse som finns i spannmål (säd) och andra fodermedel som finns i kraftfoder. Deras tunntarm klarar inte av att bryta ner för stora mängder stärkelse. När den osmälta stärkelsen går från tunntarm till grovtarm sker häftiga feljämsningar i grovtarmen. Miljön blir sur i tarmen det vill säga ph sjunker snabbt. Då ph sjunker bildas mjölksyra i tarmen som förstör slemhinnan i tarmen och mjölksyran tar sig ut i blodet. Hästen drabbas då av acidosis vilket innebär att ph sjunker i blodet.

Vid lågt ph dör många tarmbakterier och då frigörs endotoxiner som i sin tur frigör andra ämnen som leder till störningar i blodcirkulationen. Dessa feljämsningar kan leda till kolik, fång med mera. Ponnier, kallblod och

ursprungsraser som islandshästar, fjordhästar med flera har svårt för att bryta ner stärkelsen. De har en lägre insulinrespons, vilket betyder att de är mer okänsliga för insulin och därför har de svårt för att bryta ner stärkelse. Stora hästar har som regel lite bättre möjlighet att bryta ner stärkelsen, men kan ändå bara äta mindre mängder.

Grovfoder är det bästa för hästarna. De hästar som har ett lägre energibehov får ett grovfoder med lågt energiinnehåll. Höet kan kompletteras med halm, för att de ska få tugga tillräckligt länge under dygnet. En fördel är om hästarna har fri tillgång till halm, som strö istället för spån och torv, eller på särskilda utfodringsställen. Korn- eller havrehalm passar bäst och glöm inte att halmen ska vara fräsch och hygienisk, absolut inte dammig och full med mögelsporer! Då blir hästarna sjuka.

Röra sig mer

Hästar i det vilda var i ständig rörelse. De sökte föda och vatten, flydde från rovdjur. Hingstarna sprang runt och passade på stona och slogs med rivaler, stona var antingen dräktiga eller digivande och de livnärde sig bara på grovfoder och hade svältperioder då de tvingades leva på hullet. Det är detta liv som hästen är formad för. Och det måste vi hästägare tänka på och rätta oss efter så gott det går.

Nutidshästen rör sig för lite. Den står uppstallad många timmar per dygn. Hagarna är ofta för små. Den arbetar för lite. Det är väldigt få hästar som verkligen arbetar hårt i dag. Ridskolehästar går kanske flera timmar per dag men det är inget hårt arbete, bara jogging. Privathästar rör sig ofta ännu mindre. Mer energi förbrukas om en rutinerad ryttare rider och om hästen anstränger sig och arbetar mer med musklerna i samling,

- Lösdrift med stora rörelsemöj-

ligheter, mycket grovfoder (med passande energiinnehåll!) och ett minimum av kraftfoder och bra mineraler är den bästa lösningen för de flesta av våra hästar idag.

Vi kan gott låta hästarna - särskilt ponnier och kallblod - ha det lite knäpert under vintern.

Analysera grovfodret

- Genom att analysera grovfodret vet man vilket energiinnehållet är. Och genom att beräkna hästens energibehov: underhållsbehov och tilläggsbehov - vet man hur man ska utfodra. En högpresterande tävlingshäst kan ha ett grovfoder med minst 9 MJ/ kg foder och ett digivande sto eller en växande (1-3 år) unghäst kan gärna få ett grovfoder med minst 8 MJ/ kg foder. Ett tidigt skördat hö brukar innehålla högre energi. En fritidshäst klarar sig bra på ett hö med 7 MJ/ kg foder.

Olika raser har olika energibehov

och dessutom skiljer det sig mellan individer inom varje ras. Generellt sett kräver fullblod och andra förädlade hästar mer energi medan halvblod ligger på ett medelbehov och ponnier och kallblod har ett lägre behov. MJ räknas per kilo torrs substans, ts. Om man ger vanligt torkat hö brukar ts-halten ligga på 84 % per kilo foder.

I hösilage eller ensilage kan den variera allt från 30% ts per kilo (mycket blött därunder är det betesgräs) i ett blött ensilage till 70% ts per kilo i ett torrt hösilage. Sedan måste man räkna om det hela för att få fram hur många kilo av det grovfoder man har som man ska ge hästen för att komma upp i önskad mängd energi (MJ) per dygn.

Proteinmängden i grovfodret är inte lika noga som energimängden. Det är främst överskott av energi i fodret som gör hästarna feta. Det är precis som bland människor, det är främst de snabba kolhydraterna (energin) man blir fet av. När det gäller bete är det bäst att välja naturbeten med varierande grässorter som inte är gödslade.

Rådgivning och bantning

Arbetet med och resultatet av studien engagerade Annika Lörincz så mycket att hon numera har ett företag och erbjuder sina tjänster till hästägare som vill få hjälp med viktminskning på sina hästar och bättre ordning på foderstaten.

- Jag kommer ut till hästägaren och gör en bedömning av hästens vikt, hull, foderstat, arbete och övriga omständigheter. Sedan ger jag råd om hur hästägaren kan göra. Därefter följer jag upp hur det går och ger fortsatt stöd tills vikten är normal och allt fungerar som det ska.

När Annika kommer ut kontrollerar hon mankhöjden och hästens bröstomfång, samt kroppens längd från armbågen till spetsen vid lårbenet. Då får hon fram hästens vikt. Förutom foderrådgivning erbjuds ett viktminskningsprogram, uppföljningsprogram och ett kontrollprogram.

- Det är bättre att lägga pengarna på ett bra grovfoder, analys och rådgivning än på kraftfoder och täcken. Veterinärkostnaderna minskar troligen också.

Vill du veta mer?

www.hastfoderradgivning.net